

TC.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ
RESİM BÖLÜMÜ

Psikolojik Travmalar ve Resimsel Yansımalar (Katmanlar & Kapatmalar)
(Psychological Traumas and Pictorial Reflections (Layers & Concealments))

LİSANS BİTİRME ÖDEVİ

HAZIRLAYAN
Aysun ERGİN

YÖNETEN
Doç. Muhammet TATAR

Erzurum
2025

TEŞEKKÜR

Çalıőmaya baőladıđımdan beri benden emeğini ve desteğini esirgemeyen gerek uygulama gerek araőtırma kısmında yardımcı olan Doç. Muhammet TATAR hocama teőekkürlerimi sunarım.

Yaőantımın her anında yanımda olan ve desteklerini esirgemeyen değerli kızım Ecem'e ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkür ederim.

Aysun ERĐİN

kültürel bağlamda katmanlandırırken; “Alexander’ın Duvarları” serisi, duygusal dönüşümler ve mekânsal hafızayla ilişki kurar. Her iki seride de katmanlar ve kapatmalar, hem fiziksel hem kavramsal düzeyde hafızanın estetik bir ifadesi olarak yapılandırılır.

Anahtar Kelimeler: Travma, sanat, psikanaliz, bilinçdışı, hafıza, beden temsili, estetik, katman, kapatma.

ABSTRACT

Trauma is a psychological and physical disturbance experienced by an individual in the face of unexpected and threatening events. These disturbances leave deep marks not only on the individual's inner world but also on the collective memory of society. Although traumas occur on a personal level, they can gradually be transferred to cultural and social dimensions. Art is one of the most powerful tools for expressing these deep and complex emotions.

Artists project the pain they have experienced or witnessed, either consciously or unconsciously, into their works, allowing for both a personal confrontation and an invitation for the viewer to participate in that confrontation. Freud's psychoanalytic theory and Jung's concept of the unconscious explain how repressed traumas can be externalized through art, while art psychology explores the impact of this process on the individual. In the 20th century, traumatic events such as wars, poverty, and social collapse were intensely explored by expressionist and social realist artists. Käthe Kollwitz reflected personal trauma through melancholy, loneliness, and despair in her self-portraits; Francis Bacon presented existential pain using deformed human figures.

Bacon's figures reveal inner agony and ugliness, portraying the human body as mere flesh to represent violence and alienation. Jenny Saville, in her self-portrait "Propped," portrays her body as large, nude, and striking, drawing attention to both physical and social traumas. The work challenges traditional beauty standards and liberates the female body from the confines of the male gaze. The inscriptions on the figure's body carry traces of lived experiences and repressed traumas.

Saville's work offers not only a body but also resistance and confrontation. As these examples show, art continues to serve as an effective medium for making both individual and collective traumas visible, expressible, and ultimately, more.

Burhan Doğançay's "Urban Walls" and "Alexander's Walls" series offer visual narratives on time, memory, and collective history by interpreting the layers of urban surfaces through an artistic lens. The artist reveals traces of the past through posters, writings, and marks accumulated on the walls. While the "Urban Walls" series layers the signs of urban life within historical and cultural contexts, the "Alexander's Walls" series engages with emotional

transformations and spatial memory. In both series, layers and coverings are constructed as aesthetic expressions of memory on both physical and conceptual levels.

Keywords: Trauma, art, psychoanalysis, unconscious, memory, body representation, aesthetics, layering, concealment.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZ	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	viii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
Giriş	1
Tramva Kavramı	1
Travmanın Psikolojik Etkisi	3
Travmanın Sanata Etkisi	4
İKİNCİ BÖLÜM	17
Katman ,Kapatma	17
Burhan Doğançay'ın Sanatında Katmanlar ve Kapatmalar	18
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	21
Aysun Ergin'in Sanatında Katmanlar	21
Eser Analizleri	25
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	27
SONUÇ	27
KAYNAKÇA	28

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1 Ernst Ludwig Kirchner. Otoportre / Self-Portrait. 1914. 47x65	10
Şekil 2 Otto Dix. Bir Askerin Otoportresi / Self-Portrait as a Soldier. 1914	11
Şekil 3 Max Beckmann. Deliler Evi ve Yüzler / Madhouse, from The Portfolio Faces. 1918 .	13
Şekil 4 Käthe Kollwitz. Eli Alnında Otoportre/ Self-Portrait with Hand On The Forehead. 1910	13
Şekil 5 Francis Bacon. Çarmıha Gerilmiş Üç Öğrenci / Three Studies for a Crucifixion. 1962.	14
Şekil 6 Jenny Saville, “Propped”, 213x182cm, T.Ü.Y.B, 1992	15
Şekil 7 Burhan Doğançay, “Kirli İsviçre Duvarları” – Kent Duvarları Serisi; 1993	19
Şekil 8 Burhan Doğançay, “Alexander’s Night” – Alexander Duvarları Serisi; 1996.....	20
Şekil 9 Ergin, A. (2025). Katman (Akrilik)35x50	21
Şekil 10 Ergin, A. (2025). Katman (Akrilik)35x50	21
Şekil 11 Ergin, A. (2025). Katman (Akrilik)35x50	22
Şekil 12 Ergin, A. (2025). Katman (Akrilik)35x50	22
Şekil 13 Ergin, A. (2025). Katman (Akrilik)35x50	23
Şekil 14 Ergin, A. (2025). Katman (Akrilik)35x50	23
Şekil 15 Ergin, A. (2025). Katman (Akrilik)35x50	24
Şekil 16 Ergin, A. (2025). Katman (Akrilik)35x50	24
Şekil 17 Ergin A. (2025). Katman [Akrilik tablo, 90 × 100]	25

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

AKT	: Aktaran
ÇEV	: Çeviren
ED	: Editör
VB	: Ve Benzeri

İKİNCİ BÖLÜM

Katman ve Kapatma

Sanatta katman, hem teknik hem de kavramsal düzeyde anlam taşıyan bir yapılandırma biçimidir. Teknik açıdan, yüzey üzerinde uygulanan malzemelerin – boya, doku, çizgi, kolaj öğeleri gibi – üst üste bindirilmesiyle oluşan formel bir düzenleme biçimi olarak tanımlanır. Görsel sanatlarda katman, yalnızca estetik bir derinlik yaratmaz; aynı zamanda eserin içerdiği çoklu anlam düzeylerini temsil eden bir anlatı aracıdır. Katmanlar, zamanın, hafızanın, deneyimin ya da duygusal süreçlerin izlerini üst üste bindirerek imgede anlamsal yoğunluk oluşturur.

Kavramsal bağlamda katman, görünür olan ile görünmeyen, bilinç ile bilinçdışı, geçmiş ile şimdi arasında kurulmuş bir geçiş alanıdır. Sanatçı bu çok katmanlı yapıyı kullanarak hem kendi öznel deneyimini hem de izleyicinin çoklu algı yollarını harekete geçirir. Bu anlamda katman, sadece görsel bir strateji değil; aynı zamanda sanatçının hafızayla, zamanla ve anlatı ile kurduğu ilişkide bir temsil aracıdır.

Kapatma, kökeni Gestalt psikolojisine dayanan ve sanatın özellikle algısal boyutuyla ilişkilendirilen bir kavramdır. Bireyin parçalı, eksik ya da tamamlanmamış görsel uyarıcıları zihinsel olarak tamamlama eğilimine dayanan bu ilke, sanatta hem kompozisyon hem de anlam üretimi açısından stratejik bir araç haline gelmiştir. Özellikle soyut ya da parçalı imgelerde, kapatma izleyicinin aktif katılımını sağlayarak görsel boşlukları kendi algısıyla doldurmasına zemin hazırlar.

Sanatsal düzlemde kapatma, eserin mutlak anlamını belirlemekten ziyade, izleyicinin zihinsel ve duygusal yorum süreçlerini harekete geçiren açık uçlu bir anlamlandırma alanı sunar. Bu yöntemle sanatçı, anlatıyı tamamlamaktan çok izleyiciye aktarmayı tercih eder. Böylece her bakan kişi, yapıtı kendi yaşam birikimi, duygusal durumu ve düşünsel düzlemi doğrultusunda yeniden tamamlar. Bu da eseri tekil bir ifade olmaktan çıkararak, çoğul bir algı ve yorum nesnesine dönüştürür. (Interaction Design Foundation, n.d.)

Burhan Doğançay'ın Sanatında Katmanlar ve Kapatmalar

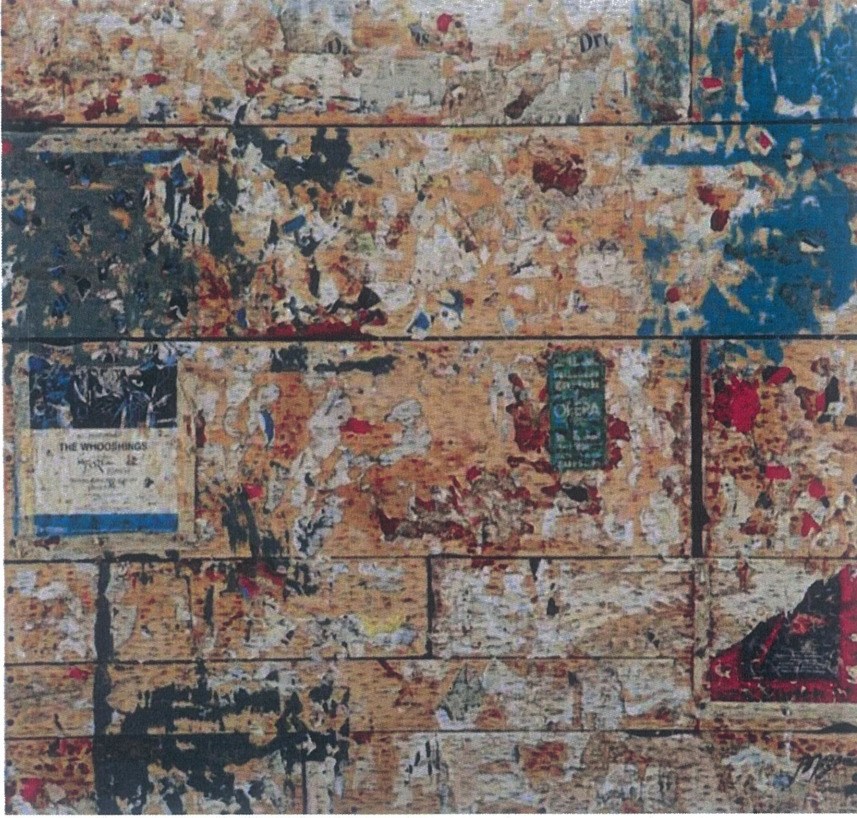
Burhan Doğançay'ın sanatı, kent duvarlarında birikmiş görsel ve anlamsal katmanların temsili üzerinden şekillenir. Sanatçı, özellikle 1960'lı yıllardan itibaren, dünya kentlerinin duvarlarında biriken afişler, yazılar, izler, yırtıklar ve soyulmalar gibi görsel verilerle ilgilenmiş, bu izleri belgeleyerek ve yeniden yapılandırarak sanatsal üretiminin merkezine yerleştirmiştir. Bu bağlamda Doğançay'ın çalışmaları yalnızca yüzeydeki görseelliği değil, aynı zamanda o yüzeyde biriken sosyo-politik ve kültürel tarih katmanlarını da içerir.

Doğançay'ın resimsel pratiğinde katman kavramı, hem biçimsel hem de anlamsal düzlemde belirgindir. Katmanlar, sanatçının kullandığı kolaj, fumaj ve asambalaj gibi tekniklerle görsel bir derinlik yaratırken, aynı zamanda zaman içinde üst üste binmiş gerçekliklerin, hafızaların ve toplumsal olayların taşıyıcısı hâline gelir. Özellikle "General Urban Walls" ve "Ribbons" serilerinde, duvarlar adeta toplumsal belleğin kayıt yüzeyi gibi işlev görür. Bu yüzeylerde görülen kapatmalar, silinmiş yazılar, üst üste afişler ya da yırtık izleri; bireysel hafıza ile toplumsal hafızanın iç içe geçtiği bir görseellik sunar. Görüntüler, üzeri kapatılmış ama tamamen silinememiş olan anlatılar aracılığıyla izleyiciyi görsel bir okuma sürecine davet eder. (Doğançay Müzesi, n.d.)

Sanatçının bu yaklaşımı, katmanları yalnızca bir yüzey estetiği olarak değil, aynı zamanda zamanın izlerini taşıyan kavramsal bir yapı olarak ele aldığını gösterir. Her katman, bir dönemin sosyal, siyasal ya da bireysel izlerini barındırırken, aynı zamanda geçmişin üzerini örten bir başka zamanın göstergesi olarak işlev görür. Böylece Doğançay'ın eserleri, katmanlar ve kapatmalar üzerinden hem zamanın hem de hafızanın çok boyutlu doğasını görünür kılar. Bu yapı, özellikle travma sonrası bireyin hafızasında oluşan parçalanmış, örtük ve tekrar eden izlerin sanat yoluyla yeniden yapılandırılmasına dair önemli bir mecra oluşturur.

Doğançay'ın üretiminde katman, hem biçimsel kompozisyonu oluşturan bir araç hem de kavramsal derinliği sağlayan bir unsur olarak işler. Bu çok yönlü kullanım, onu çağdaş sanat bağlamında kent belleği, görsel kültür ve kimlik meseleleriyle ilişkilendiren güçlü bir anlatı aracına dönüştürür. Katman ve kapatma teknikleri sayesinde Doğançay, bireysel ve toplumsal deneyimlerin yüzeysel olmayan bir temsiliyetini sunar; geçmişin izlerini silmeden, onları görünür ve okunur kılacak estetik stratejiler geliştirir. (Doğançay Müzesi, n.d.)

Şekil 7 Burhan Doğançay, “Kirli İsviçre Duvarları” – Kent Duvarları Serisi; 1993

Doğançay, kentsel duvarlara ve anlattıkları hikâyelere büyük bir ilgi duyuyordu. “Kent Duvarları” serisinde grafiti, posterler ve çeşitli işaretlerle süslenmiş duvarların katmanlarını araştırarak, bunları adeta bir tür kentsel arkeoloji olarak değerlendiren sanatçı, duvarları şehir ve sakinlerinin hikâyelerini anlatan tuvaler olarak ele almıştır. Kentsel yüzeylerin dinamik ve sürekli evrimleşen doğasını yakalayarak, zamanın geçişine ve inşa edilmiş çevre ile insan varlığı arasındaki etkileşime benzersiz bir bakış açısı sunmuştur. Duvarlardaki bu katmanların içinde, tarih, toplumsal yorum ve insan ifadesinin etkileyici yansımalarını bulmak mümkündür (Oggusto, 2023).

Doğançay’ın kentsel peyzajın görünüşte sıradan unsurlarını etkileyici ve düşündürücü sanat eserlerine dönüştürme yeteneğinin eşsiz bir örneği olan “Kent Duvarları” serisi, cesur renkleri, karmaşık detayları ve özenli kompozisyonlarıyla zamanın geçişi ve şehir manzarasına gömülü insan hikâyelerine dair görsel kapsamlı bir yorum sunmaktadır. (Oggusto, 2023)

Şekil 8 Burhan Doğançay, “Alexander’s Night” – Alexander Duvarları Serisi; 1996

Doğançay’ın 1995-2000 yılları arasında ürettiği “Alexander’ın Duvarları” serisi, ilhamını New York’ta bir zamanlar popüler olan Alexander’s alışveriş merkezinden almaktadır. Alışveriş merkezi kapanınca dış cephesi tahtalarla kapatılmış, afişlerle kaplanmış ve ardından siyah kağıt boya ile kaplanmıştır. Doğançay, duvarlardaki siyah kağıda yapılan müdahaleleri sanki bir bahçede çiçekler açıyormuş gibi algıladığını belirtmiş ve bu duygudan ilham alarak, duvarların zamanla nasıl değiştiğini ve duygusal izler bıraktığını ifade eden “Alexander’ın Duvarları” serisini yapmıştır.

“Alexander’ın Duvarları” serisi, Doğançay’ın duvarları sadece fiziksel varlıklar olarak değil, aynı zamanda duygusal anlatımların ve zamanın izlerinin bir yansıması olarak görmesini yansıtan eserlerinden biridir. Bu seride, geçmişin izleri ve değişimin duygusal boyutları, sanatçının soyut ve deneysel bir estetikle ifade ettiği bir anlam katmanı oluşturur. (Oggusto, 2023)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Aysun Ergin'in Sanatında Katmanlar

Şekil 9 Ergin, A. (2025). *Katman (Akrilik)35x50*

Şekil 10 Ergin, A. (2025). *Katman (Akrilik)35x50*

Şekil 11 Ergin, A. (2025). *Katman (Akrilik)35x50*

Şekil 12 Ergin, A. (2025). *Katman (Akrilik)35x50*

Şekil 13 *Ergin, A. (2025). Katman (Akrilik)35x50*

Şekil 14 *Ergin, A. (2025). Katman (Akrilik)35x50*

Şekil 15 Ergin, A. (2025). *Katman* (Akrilik)35x50

Şekil 16 Ergin, A. (2025). *Katman* (Akrilik)35x50

Şekil 17 Ergin A. (2025). *Katman* [Akriik tablo, 90 × 100]

Yüzeydeki katmanlaşmış dokular ve soyut kompozisyon aracılığıyla bastırılmış duyguların ve psikolojik yüklerin görsel temsiline dönüşmektedir. Eserde yer alan kırışık ve dalgalı yüzey, izleyicide gerilim ve sıkışmışlık hissi yaratmakta; bu hissiyat, bireyin zihinsel dünyasında bastırılmış ya da bölük pörçük kalmış travmatik deneyimlere gönderme yapmaktadır. Renk geçişlerindeki keskinlik ve ani ton farklılıkları, duygusal dalgalanmaları ve içsel çatışmaları yansıtarak, izleyiciyi yalnızca estetik değil, aynı zamanda duygusal bir karşılaşmanın içine çekmektedir. Kompozisyonun alt kısmındaki koyu tonlar, bilinçdışının karanlık ve bastırılmış bölgelerini çağrıştırırken; üst kısma doğru açılan daha açık ve soluk renkler, yüzeye çıkmaya çalışan bastırılmış hatıraların ya da duyguların izlerini taşır. Bu geçiş süreci, eserin izleyiciyle kurduğu etkileşimde bir iç hesaplaşmaya dönüşür. Dokuların yüzeydeki belirginliği ve yoğunluğu, yalnızca görsel bir derinlik değil, aynı zamanda deneyimin fiziksel olarak da hissedilmesini sağlar.

Eserin figüratif öğelerden uzak durması, anlatımın söze dökülemeyen, tanımsız ve sezgisel yönüne dikkat çeker. Bu yönüyle çalışma, izleyiciye belirli bir anlatı sunmaktan ziyade, bireysel anlam dünyasında bir iz bırakmayı hedefler. Yüzeye kazanmış gibi görünen kırışıklıklar, zamanla silinmemiş izlerin, bellekteki bozulmaların ve çözölememiş duyguların

simgesel bir dışavurumdur. Böylece eser, hem bireysel bir i dünya haritası hem de duygusal bir tanıklık alanı haline gelir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ

Bu çalışma, travmanın bireysel ve toplumsal düzeyde sanat üzerindeki etkilerini, özellikle katman ve kapatma kavramları bağlamında incelemeyi amaçlamıştır. Travma, yalnızca bireyin ruhsal ve bedensel bütünlüğünü zedeleyen bir durum olmakla kalmaz, aynı zamanda kolektif bellekte derin izler bırakan bir olgudur. Sanat, bu izlerin görünür hale getirilmesinde ve dönüştürülmesinde etkili bir araç olarak öne çıkar. Sanatçılar, yaşadıkları ya da tanıklık ettikleri travmaları hem bilinçli hem de bilinçdışı düzlemde eserlerine yansıtarak kişisel bir yüzleşme yaşarken, izleyiciyi de bu sürece dahil ederler.

Psikanalitik kuramlar, özellikle Freud'un bastırılmış travmalar ve Jung'un bilinçdışıyla ilgili görüşleri, sanatın bir ifade ve iyileştirme biçimi olarak işlevini açıklamada önemli teorik zeminler sunar. 20. yüzyıl boyunca savaş, yoksulluk, yabancılaşma ve şiddet gibi olgular, ekspresyonist ve toplumsal gerçekçi sanatçılar tarafından yoğun biçimde işlenmiş; sanat bir başkaldırı ve direnç alanı haline gelmiştir. Käthe Kollwitz'in otoportrelerinde bireysel kayıplar ve melankoli, Francis Bacon'un deformasyonla şekillendirdiği figürlerde varoluşsal huzursuzluklar ve Jenny Saville'in toplumsal normları sorgulayan çıplak beden temsilleri, travmanın farklı boyutlarını sanatsal ifadeye dönüştüren önemli örneklerdir.

Bu bağlamda Burhan Doğançay'ın "Kent Duvarları" ve "Alexander'ın Duvarları" serileri, sadece görsel bir katmanlaşma değil, aynı zamanda tarihsel, toplumsal ve duygusal belleğin sanatsal izdüşümünü sunar. Doğançay'ın kent yüzeylerinde biriktirdiği izler, yırtıklar ve kapatmalar; zamanın, müdahalenin ve unutkanın izlerini taşıyan birer metafora dönüşür. Bu çalışmada incelenen katman ve kapatma kavramları, hem görsel derinlik hem de kavramsal çok katmanlılık açısından sanatın travma ile kurduğu ilişkiye ışık tutmaktadır.

Sonuç olarak, travma ve sanat arasındaki etkileşim yalnızca bir anlatım biçimi değil, aynı zamanda bireysel ve toplumsal iyileşme sürecinin bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Katmanlar ve kapatmalar, sanatçının iç dünyasındaki kırılmaları, belleğin tortularını ve zamanla örtülmüş gerçekleri yeniden yapılandırmasına olanak tanır. Bu yönüyle sanat, travmaların hem tanıklığına hem de dönüşümüne aracılık eder.

KAYNAKÇA

- Bilgiç, A. (2011). Sanat terapisi ve yaratıcı drama yöntemlerinin karşılaştırılması [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. YÖK Tez Merkezi.
- Caruth, C. (1996). *Unclaimed experience: Trauma, narrative, and history*. Johns Hopkins University Press.
- Bilgiç, H. (2011). Travma sonrası büyüme: Kuramsal bir inceleme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 1–11.
- Güney, S. (2011). Davranış bilimleri (s. 183–184). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Foster, H. (1996). *The return of the real: The avant-garde at the end of the century*. MIT Press.
- Assheuer, T. (2013). Benny'nin Videosu: Michael Haneke ve sinema üçlemesi (Çev. Mehmet Çağ). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Delay, J., & Pichot, P. (1975). *Abrégé de psychologie à l'usage de l'étudiant* (3. baskı). Masson.
- Fiveable. (n.d.). Layering – art vocabulary.
- Russell-Collection. (2025, January 3). What is layering in acrylic painting? Step-by-step tips.
- StudySmarter. (2024, October). Layering: techniques & definitions in art.
- Palecek, J. (2019). *Lesson 20: Gestalt principles of art and design* [Online course].
- Interaction Design Foundation. (n.d.). The law of closure.
- Fiveable. (n.d.). Law of closure – drawing vocabulary.
- Doğançay, B. (2004). *Burhan Doğançay: Duvarların Dili*. İstanbul: Doğançay Müzesi Yayınları.
- Özsezgin, K. (1995). *Türkiye'de Modern ve Çağdaş Sanat*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Akın, G. (2013). "Kentsel Belleğin Sanatsal Temsili: Burhan Doğançay'ın Duvarları." *Sanat Yazıları*, 31, 45–56.
- Doğançay Müzesi. (n.d.). "Burhan Doğançay Biyografisi." <https://www.dogancaymuseum.org>, <https://eduzsofsfpv.exactdn.com/wp-content/uploads/2023/11/burhan-dogancay-hayati-eserleri-ve-bilinmeyenleri10.webp?strip=all&lossy=1&quality=92&webp=92&avif=92&resize=730%2C609&ssl=1>